

ЕВОЛЮЦІЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ЖАНРІВ ТА СТИЛІВ І ЇХ ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

*Біляцька Валентина,
доктор філологічних наук, доцент,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
valentina.p@i.ua
ORCID:orcid.org/0000-0003-4532-2268*

ЖАНРОВА МОДИФІКАЦІЯ СУЧАСНОГО РОМАНУ У ВІРШАХ

Рівень літературознавчих досліджень щодо генологічних характеристик ХХІ ст., позначених розширенням традиційної жанрової системи, помітно активізувався. Традиційні жанрові структури, за визначенням М. Ткачука, зазнають трансформацій, у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. відбувається «швидкоплинний процес диференціації і синтезу, взаємозбагачення і взаємодоповнення, поєднання жанрів, літературних родів» [5, с. 9]. Процеси взаємозбагачення і взаємодоповнення характерні і для українського роману у віршах, який у ХХІ ст. зазнає суттєвих модифікацій, які нині «становлять реальність літературного процесу» [3, с. 72].

Жанрову матрицю сучасного роману у віршах вирізняє «багатоплановість, об'єктивна епічність наративу з ліричною суб'єктивністю автора та інші домінантні структурно-сміслові ознаки» [1, с. 27]; у ньому «ліризований наратив розгортається у певній віршованій формі... збагаченій епічними характеристиками» [4, с. 348]; мотивується унікальною здатністю реагувати на зміни «в ментальному та реальному просторі людини» [3, с. 72]. Зберігаючи певну сукупність жанрових структур, вільно відноситься до конкретного змісту, одні елементи залишає без змін, інші – «генералізує».

Поняття «*матриці жанру*» як структури множинності й сукупності «прикмет» твору, моделі, змісту, що має застигли й мінливі ознаки, динамічні, індивідуальні для кожного митця, інваріантні й коваріантні, генерує художній смисл, є функціональним і кореспондується в науковому напрацюванні

М. Ткачука з явищем «естетичної комунікації». За визначенням науковця, «матриця жанру – це глибинна змістова структура, своєрідний код для узагальнень про сам жанр твору. Вона простежується і на рівні змісту, і на рівні поетики» [5, с. 9].

Романи у віршах ХХІ ст. О. Бермана, Л. Горлача, В. Гончаренка, А. Гудими, І. Забудського, І. Козака, Г. Лютого, В. Марсюка, К. Мотрич, І. Павлюка, Р. Пастуха, О. Омельченко, М. Тютюнника, А. Шкуліпи характеризується різновидністю жанрової номінації, аналізом наративних структур, сукупністю ідей, концепцій, орієнтованих на висвітлення культурно-історичної спадщини минулого шляхом її множинного прочитання реципієнтом. На думку Т. Бовсунівської, все, що становить «ядро жанру» може бути віднесено до модифікації. Жанрова модифікація, як явище наскрізне, «історично тривале» та по-різному оцінюване у різні періоди, залежить від світогляду письменника, «сягає глибинних пластів підсвідомого й широких обріїв політичної, гаслової деклараційності доби, інтимної частини авторської душі, релігійного подвигу тощо» [3, с. 12]. Українські поети створили найрізноманітніші зразки жанрових модифікацій роману у віршах, а саме: *історичний роман у віршах, історичний віршований роман, роман-пісня, роман-медитація у віршах, сатиричний, гротескний романи у віршах, віртуальний роман, автобіографічний роман у віршах, історико-філософсько-фантастичний роман-есе, химерний роман у віршах, ліричний роман у віршах, роман-трилогія у віршах, лірично-музичний роман у віршах* [2, с. 137] У цих романних структурах минуле й сучасне взаємно проєктується на майбутнє, духовно його конструюючи, формуючи морально-етичні норми, канони національної свідомості.

При розгляді сучасного роману у віршах варто акцентувати на авторському (текстуальному) і класифікаційному (читацькому) режимі їхнього творення, що дає можливість з'ясувати історико-теоретичну динаміку текстуальних традицій, історію написання твору, що є ключем до комунікативного впливу на читача, сприйняття парадигми матриці жанру. Сюжети українських романів у віршах

викладено відповідно до засад постмодерної епохи з докорінним переосмисленням естетичних, духовних, філософських підвалин людського існування та нової концепції світовідчуття, зосередженої в особистісному переживанні соціокультурних викликів, ментальних зламів і політичних криз.

Наголошуючи на жанровій модифікації сучасного українського роману у віршах, найрізноманітніших зразках його жанрових різновидів, ми враховували авторське і читацьке жанрове визначення, тому що структурна замкнутість і семантичне визначення жанру твору пов'язані з авторським началом, розкутість і відданість – з читацьким. Це не означає, що творче оформлення тексту локалізоване у сфері автора, а змістове життя після оформлення належить сфері читача. Українські романи у віршах ХХІ століття спроектовано на реальний світ, вони є носіями естетичного осягнення національної ідентичності, нових орієнтирів у просторі *людина / світ* з широкою палітрою знакових подій, культурних типів, внутрішньою образно-структурною й композиційно-поетичною організацією, жанрово-стильовим та жанрово-змістовим розмаїттям, що потребує подальшого ґрунтовнішого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біляцька В. Український роман у віршах постколоніальної доби. Дніпро: Середняк Т.К, 2017. 398с.
2. Біляцька В. Український роман у віршах на сучасному етапі: стан та перспективи розвитку. *Філологічний часопис*. 2023. Вип.1. С. 136-148.
3. Бовсунівська Т. Жанрові модифікації сучасного роману. Харків: Вид-во «Діса плюс», 2015. 368 с.
4. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-укл. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т.2. 624 с.
5. Ткачук М. П. Жанрова структура романів Івана Франка: монографія Тернопіль: ТДПУ, 1996. 124 с.
6. Ткачук М. П. Наративні моделі українського письменства структура романів Івана Франка: монографія. Тернопіль: ТНПУ, Медобори, 2007. 464 с.